

Joan Cuscó i Clarasó

JOSEP SOLER I SARDÀ EN EL SEU 70È ANIVERSARI

La Vilafranca del segle XX ha disposat de diversos intèrprets i compositors destacats, per exemple el pianista Ferran Via (a cavall entre el segle XIX i el segle XX, que va marxar a França) i el compositor Albert Galimany (director d'orquestra i compositor que va treballar a Panamà). I el país ha gaudit de diversos músics de nissaga penedesenca, entre els quals els compositors Antoni Massana i Albert Sardà o la pianista Rosa Sabater.

De tots plegats, però, avui volem parlar de Josep Soler i Sardà (Vilafranca del Penedès, 1935), compositor i pedagog prolífic i rigorós en plena activitat que enguany celebra els seus setanta anys. I bona mostra del que diem és que al gener del 2005 l'Orquestra Simfònica de Santiago de Compostel·la li ha estrenat *l'Adagio per a orquestra*, la SGAE li acaba d'editar en CD l'òpera *Murillo* (amb text de Rilke), al mes de març se li ha fet un concert d'homenatge a Madrid pel seu 70è aniversari, acaben de sortir a la venda els llibres sobre Bach i Xavier Gols de què és autor i coautor respectivament, i ben aviat sortirà editada l'obra *Coral y tiento partido* per a orgue escrita l'any 2002 pensant en l'orgue de la Basilica de Santa Maria de Vilafranca per l'editorial barcelonina Tritò (que amb aquesta obra inicia la seva col·lecció de música per a orgue).

Així mateix, es pot afirmar que aquests esdeveniments que acabem d'enumerar són una bona síntesi del que ha estat la seva trajectòria com a compositor ("organitzador" o

"escriba" de música): *l'Adagio*, com conta el director de l'orquestra que l'ha estrenat, té molta intensitat i està impregnat d'un sentit tràgic de la vida i de la transcendència de la vida ("cada nota, cada passatge, cada frase es refereix a una emoció molt intensa"); l'edició de *Murillo* és un reconeixement a la dedicació constant de Soler al gènere operístic; els llibres *Xavier Gols* (escrit conjuntament amb Raül Benavida) i *Bach. La estructura del dolor* mostren la vessant teòrica i investigadora que sempre ha cultivat Soler i, finalment, l'edició de l'obra per a orgue és una clara referència a les primeres inquietuds musicals del compositor.

De fet, doncs, totes aquestes coses són un bon resum de la seva trajectòria com a compositor que, indefugiblement, és una trajectòria com a humanista, perquè "la música no és sola, està relacionada amb moltes altres coses, i el compositor també: la física, la matemàtica, el cine...". I que "la música no és sola" ho trobem molt present en la seva obra amb homenatges a Kepler o Sòcrates i Plató o en els seus assaigs, amb un interès específic per autors com Penrose, Heidegger i Gödel. I és que la matemàtica, la filosofia, el cinema, la literatura, la pintura i la música es retroben en l'obra de Soler. De la mateixa manera que hi retrobem les aportacions de les grans civilitzacions arcaïques: Egipte, Mesopotàmia i Mèxic.

La música i el músic

En Josep Soler la música és la vocació feta ofici. Sempre ha tingut clar que volia ser músic i que això comporta paciència, treball i sinceritat. Perquè no n'hi ha prou amb la vocació: la vocació sense ofici queda avortada.

I això es correspon amb el fet que, des dels seus primers passos, la música es basa en l'organització, perquè d'ençà de l'època medieval, "la música naix organitzant-se. S'organitza l'emoció, per fer més hermós el cant d'Església".

I és per això mateix que cap compositor de debò no pot pretendre ser original ni avantguardista. Hom ha de voler fer les coses ben fetes i ha de ser rigorós (com va aprendre amb Rosa Lara) perquè, si no, l'expressió es perd. Si no hi ha una forma, l'expressió no s'aguanta: "En Rossini la forma es desfà, Mozart té un sentit claríssim de la forma. En Bach tot està organitzat en una forma biològica, és a dir, que no es veu [...], no hi expressió sense tècnica ni tècnica sense expressió". I això vol dir que en la música no hi ha res gratuït (no hi pot ser), i que la música no pot estar sotmesa a pautes ideològiques o a modes crematístiques. S'ha de saber molt bé què s'està fent i què es vol fer. I és per això que quan se li parla del virtuosisme (sobretot en les obres romàntiques) capgira la pregunta i diu: "Hi ha alguna obra de Chopin que sigui gratuïta? Volia impressionar la gent? Potser en aquell moment sí, però: en Liszt i en Chopin, hi ha alguna cosa gratuïta?" I això vol dir que quan mirem amb més atenció les obres per a piano d'aquests autors ens adonem que ni la dificultat és tan gran com sembla a primer cop d'ull (si tenim en compte el que havien escrit autors anteriors com Mozart) i que "aquella obra ha de ser d'aquella manera i no pot ser d'altra".

I en la música de Soler Bach té un paper molt important: Bach exerceix la possibilitat platònica del *record* en el camí cap a la música (l'ordre i l'expressió), cap a la saviesa. Per això, en ella hi ha un acostament continuat a l'obra de Bach. Procés que és viscut com "una manera de sentir-se lligat a la Idea, a allò que és més important".

I, conjuntament amb Bach, en la músi-

ca de Soler rebrosta Schönberg a través de l'assumpció de la necessària coevolució de la part tècnica i lingüística (de la forma) i de la part ètica (del contingut), i hi rebrosta Wagner a través de l'Acord del Tristany.

L'orgue i les primeres impressions musicals

Des de molt jove Josep Soler ha estat fascinat per l'orgue de Santa Maria. En aquest orgue, per exemple, va poder escoltar Bach. De fet, amb aquest instrument (avui en fase de restauració!) s'hi relliguen alguns dels seus primers records musicals, i per a ell ha escrit el *Llibre d'Orgue de Santa Maria* (1996). Alhora, el caràcter expressiu de l'orgue romàntic queda molt reflectit en el to de la música que Soler ha escrit per a aquest instrument. I és que, com conta l'organista Montserrat Torrent, des de la primera obra per a orgue de Soler que va conèixer, "vaig veure una altra manera de fer i de tractar l'instrument. Buscant una integritat de so i d'idees [...]. La seva música m'atrau perquè no explota la gran sonoritat i *estruendo* de l'orgue [...] perquè és expressiu". A més, com conta l'organista Agustí Bruach, la influència tímbrica de l'orgue romàntic de la Basílica Santa Maria és present en tota l'obra de Soler i, de forma molt específica, en tota la seva música per a aquest instrument. Per això, en descriure la música per a orgue de Josep Soler l'Agustí Bruach diu que és "l'únic compositor espanyol que s'hi ha dedicat d'una forma constant i coherent des dels anys 60. En ella hi ha comprimits aspectes que en l'obra escènica i de cambra es despleguen". I en parlar de la influència de l'orgue de Santa Maria de Vilafranca Josep Soler concreta: "Els primers records musicals a l'orgue de Vilafranca són records de so i de color, i això és el que em va fascinar". I com a fet curiós, i per a nosaltres molt significatiu, cal dir que l'orgue (o l'harmonium) és present en totes les òperes que ha escrit Josep Soler (que no són poques!).

Els músics i la música

Per a Soler avanç i tradició són la mateixa cosa, i això vol dir que la història ens l'hem de prendre seriosament. És a dir, que no podem treballar sense tenir-ne una bona interiorització, la qual cosa permet fer-nos veritablement responsables d'allò a què ens dediquem.

Josep Soler se sent hereu directe de la Segona Escola de Viena (Schönberg, Berg i Webern) i des dels primers anys sempre ha escrit música dodecatònica. Això no vol dir, però, que no tingui una visió molt més ampla de la música, si no tot el contrari: considera que Bach és el més gran compositor, el seu sistema lingüístic és hereu de Wagner, Richard Strauss és vist com un dels compositors més grans d'òpera, Mozart "és un gran organitzador", valora Debussy, la *Missa dels Morts* de Berlioz, amb l'obra de Beethoven hi manté una relació agredolça (i n'aprecia la *Missa Solemnis*, el *Fidelio* i els quartets de corda), li interessen Massenet i Puccini...

De fet, tot i l'ascendència de la cultura alemanya, té molt clar que "la cultura francesa m'és a prop [...], des de petit m'ha influït molt: Fauré, Ravel, Debussy, Rameau, Couperen". I és un bon coneixedor de Victoria i de la música medieval i del Renaixement.

Els poetes i el músic

Com dèiem, en la música de Soler hi ha una clara assumpció de la història de la música i una mirada ampla i global de la realitat, de les ciències i de les arts. I és per això que és bo de tenir en compte els poetes que són presents en les seves obres, els pintors i cineastes a qui fa referència en molts moments de la seva producció i els matemàtics que ha llegit i estudiat. I en relació als poetes podem esmentar tant les òperes com la música coral.

Josep Soler ha escrit molta música per a cor, música per a veu i orgue, per a veu i piano i per a veu i orquestra, entre la qual s'han de destacar els *Responsoris* i els *Mahler Lieder*. I entre els autors musicats hi ha Rilke, Mahler i Verdaguer.

Soler ha escollit els autors amb qui sentia més proper. Dos exemples: en relació a Rilke diu que ha posat música al *Llibre d'Hores* perquè "diu aquelles coses que m'agradaria dir i que no les he sabudes dir, i això em porta al desig de posar-hi música". I en relació a Verdaguer, de qui en destaca l'ambigüitat de molts poemes, explica que, "tal com ho havia sentit dir a casa i en qualsevol ambient popular, les obres d'aquest poeta eren com la veu natural de tot un poble i així les he considerat sempre".

I no només hi ha presents els poetes en aquestes obres vocals: també els trobem en les òperes. Rilke, Shakespeare, Sèneca, Flaubert i Verdaguer són autors imprescindibles; de la mateixa manera que en la seva obra musical hi ha la petja del cinema o de pintors com El Bosco, Tiziano o William Blake (que és "gran poeta i gran pintor"). I tot això amara la seva producció d'una sensibilitat que és la que li atorga un caràcter molt específic.

Una sensibilitat que es tradueix en les obres corals i per a veu i, de manera molt significativa i global, en les òperes: "L'òpera és una part físicament essencial [...]. Sempre m'ha interessat l'òpera. Un dels primers records musicals, quan el meu pare em va portar al Liceu a veure *El Cavaller de la Rosa* (tot i que no vaig entendre re). Dos anys després, amb 8 o 10 anys, vaig anar a *Parsifal* amb un familiar (això ja ho vaig entendre més, vaig veure que allò era *algo* meu. M'interessa la història que hi ha dintre l'òpera [...], la vida interior: un paisatge interior".

El compositor i la música

En Josep Soler la música i la vida són indestriables, i aquest fet és, amb tota seguretat, el que permet la força dramàtica de la seva obra, de la qual han parlat diversos directors i intèrprets, entre els quals Josep Pons. Una força dramàtica que naix de la mateixa posició central que Soler atorga a la creació musical, és a dir, al fet de ser quelcom que brolla i rebrosta en l'existència humana i que se situa entre el sentit de transcendència i la claredat de la mort. És a dir, que acompanya el viure humà. I aquest fet ètic s'expressa en la seva música (Bruach ha dit que “defuig l'espectacu-

laritat”), en la seva personalitat (en la ironia del parlar i en l'afabilitat del tracte), en les temàtiques de les obres que ha escrit i en els autors que ha escollit com a companys de viatge. I per això en la conversa cita una carta de Bach en què aquest diu que a la seva vida només ha conegut odi, enveja i mediocritat; i Soler diu: “Per tant: muts i a la gàbia, i a penjar”.

De fet, per a Soler no es tracta ni d'imposar-se fites ni d'esperar que a hom li facin encàrrecs: “La vida és com és i no pas com ens agradaria que fos. L'important és treballar i fer, no pas el faré”.